

wāhi e arotau ana; hei tauira, kei te nekehia ngā pūranga a te Hāhi Mihingare ki Te Whakatū ki Tāmaki-makau-rau i tēnei wā. Kei tētahi rorohiko i Te Puna Mātauranga o Aotearoa te pūnaha rorohiko nei o *Te Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* i tēnei wā, engari kei te kimihia mai tētahi kāinga tūturu mōna. Ko te whāinga a te Rōpū Kōkiri, kia wātea te rārangi nei ki te katoa i te ipurangi.

He mea whakatōpū ngā kōrero kei te *Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* nei ki raro i te ingoa o te whakahaere nāna ngā pūranga, o te tangata rānei nāna ngā pūranga. Kāore i whakatōpūhia ngā kōrero nei i runga i ngā kaupapa o te pūranga, i te momo rānei o te pūranga. Ka tāia ētahi kōrero mō ia pūranga, arā, te ingoa o te kohinga pūranga, te rahi, ngā momo kōrero me ngā tau e hāngai ana, te wāhi e takoto ana ngā pūranga me tētahi kōrero anō hoki hei whakaatu mehemea he pukapuka tūturu te pūranga, he kape rānei. E āhehi ana ngā whare pupuri kōrero ki te whakauru atu i ētahi atu kōrero mō ngā pūranga nei mehemea e pīrangi ana rātau. Mehemea he here kei runga i ngā pūranga nei (arā kāore i te wātea ki te katoa), me whakaatu mai ki

konei kia mōhio ai te hunga e whai wāhi mai ana. Hei tauira, tērā ētahi marae e puri nei i ā rātau kōrero mō ā rātau hui me ā rātau whakahaere ki te reo Māori me te reo Pākehā anō hoki, mai i tērā rau tau. He mauri anō kei ēnei pūranga; me whakaae rā anō ngā kaumātua i te tuatahi kia wātea ai ēnei taonga hei tirohanga mā te hunga rangahau.

Mehemea e pīrangi ana koe ki ngā kōrero mō te Rārangi Pūranga nei, ki te tuku mai rānei i ngā kōrero mō ā koutou pūranga hei whakauru atu ki te rārangi, me whakapā mai ki a:

Nicola Frean
Waea 04 474 3000 x 3043
Kaiwhakahaere/kaiako
Waea whakaahua 04 474 3063
Alexander Turnbull Library
Mēra rorohiko - nicola.frean@natlib.govt.nz
Pouaka Poutāpeta 12349
Te Whanga-nui-a-Tara

Leo Pasifika (mai i te whārangi tuatahi)

i kotahi ngā whakaaro o te hui. Ko ētahi i whakapono me ū mārika ki ngā kupu o te Paipera ka whakawhiti ki te reo o Fenua Enana, ko ētahi i whakapono arā kē te huarahi tika, ko te whakamāori i te Paipera kia hāngai ai, kia mārāma pai ai ki te hunga mā rātau ngā kōrero, me te aha, e whakaahua ana i tā rātau ake titiro ki te ao. Ahakoa i tōtara wāhi rua ngā whakaaro o te hui ki te kaupapa, i pai te whakarongo atu ki ngā puna mātauranga e whakaputa ana i ō rātau whakaaro me te whakapuaki i ngā take i whakahēngia ai, i tautokohia ai rānei ngā whakaaro o tēnā, o tēnā i whai wāhi atu ki ngā kōrero.

Kei koneki tātou o Aotearoa e matangurunguru ana i te korekore, i te iti rawa rānei o ngā rauemi hei āwhina i ngā kaiwhakaako o ngā kura ki te whakatutuki pai i ā rātau mahi, me taku whakapono e tika ana te kōrero. Heoi anō, nō tēneki o ngā hui au i mōhio ai arā noa atu te nui o ā tātou rauemi inā whakatauritea ki te tino korekore o ngā rauemi a ngā iwi huri i te Te Moana-nui-a-Kiwa. Nō tēneki o ngā hui anō hoki i kite ai au kei mua noa atu tātou, te Māori o Aotearoa, i roto i ngā take e pā ana ki tō tātou reo, tae atu ki ngā kōhanga reo, ngā kura kaupapa Māori, me te whakaako i tō tātou reo i ngā kura tuatoru. Ā kāti, ahakoa anō tēneki kōrero āku, e mōhio ana au kāore e pērā rawa ana te kaha o te tautoko mai a te Kāwanatanga i ngā take e pā ana ki te reo Māori tēnā i tā rātau kaha ki te whakapau herengi ki te reo Pākehā.

I haere au ki tēneki o ngā hui i runga i taku whakaaro, “he aha rā ngā maramara ka taea te hopu atu hei āwhina i a tātou e pōkaikaha nei ki te whakaora ake i te reo Māori?” Kia roa e noho tahi ana ki ngā iwi o Te Moana-nui-a-Kiwa ka kite au, arā kē te wāhi ki a tātou, ko te āwhina i ērā o ō tātou whanaunga. Kei te kaha tā rātau titiro mai ki a tātou o Aotearoa hei ārahi i a rātau i roto i te ara roa e takahia nei e rātau, otirā, e tātou katoa. E whakapono ana rātau ka taea rātau e tātou te āwhina tā te mea ka hia kē tō tātou roa e whawhai ana mō te reo Māori, tērā pea

he pokatata kei a tātou, tērā rānei ka taea e tātou te whakatūpato ki ētahi huarahi kāore e whai hua te whai atu.

Ko te hanga kupu hou tētahi o ngā kaupapa o te hui, ā, ka kōrero tahi māua ko tētahi o ngā wāhine i tae ake i Rapanui, me tana kī mai ki a au kāore anō rātau i whakaaro iho ki te hanga kupu hou tā te mea kāore i nui ngā pukapuka e kōrero ana mō te ao tawhito. Kei te kī mai te wahine nei, “Taihoa te whakaahua i te ao o āpōpō, kia oti pea te whakaahua i te ao o tāinakarehā.” Me taku whakaae ki tana.

Nō tēneki o ngā hui au i mōhio ai ki ngā painga o te maha o ngā reo kōrero o te tangata. E toru, e whā kē ngā reo kōrero o te nuinga o ngā tāngata i tae atu ki te hui, ā, he torutoru noa te hunga pēneki i a au nei, e rua noa iho ngā reo kōrero. Ko te nuinga i mōhio ki tētahi reo Māori, te reo Pākehā me te reo Wīwī. Ko ētahi i mōhio ki tētahi reo Māori, te reo Wīwī me te reo Pāniora. Ko ētahi i mōhio ki te reo Pākehā, te reo Wīwī, te reo Pāniora, tae atu ki ētahi reo Māori. Ko te mea i āhua ora ai au ko taku āhua mārāma tonu ki ngā reo o ngā iwi o Te Moana-nui-a-Kiwa. Mehemea i āta kōrero tēnā me tēnā, ka āhua mau tonu te ia o ā rātau kōrero. Ko te mea i whakatakariri ai au, ko te noho takawaenga mai o te reo Pākehā, te reo Wīwī me te reo Pāniora ki ngā kōrero o te hui. Heoi anō, e taea te pēhea atu i te ako a te katoa i ngā reo o Te Moana-nui-a-Kiwa. Ka mutu, koineki tonu tētahi āhuatanga e whāia ana e Te Whare Wānanga o Tahiti, arā, e whakaako ana rātau i ngā reo Māori huri i te Moana-nui-a-Kiwa, tae atu ki te reo Māori o Aotearoa. Haere atu ai tētahi o ngā pouako o Te Whare Wānanga o Waikato mō te rua wiki pea ianei ia tau, ki te whakaako i te reo Māori o Aotearoa ki ngā ākonga e whai ana i te reo Mā’ohi o Tahiti. He whakaaro pai tonu tēneki ki a au, ā, tērā pea kia pēneki anō ngā tari Māori o ngā Whare Wānanga o koneki.